

ЧАН-ЧАН ГРАЖДАНИН

Вәрҗә хыҗҗән мана салтакран курма ячәҗ. Җитрәм хайхи хамәрән Мачамаш ялне. Җәмәл марччә юхәннә хуҗсалаха җеклесси, халәх иртен пуҗласа җәрлеччен пуҗ җеклемесәр тенә пек еҗслетчә. Җав хушарах ялти җамрәксем кашни каҗах ваййа тухатчәҗ, карталанса юрлатчәҗ, әмәртмалла ташлатчәҗ. Эпә, темиҗе җул җарта пулнәскер, җенә юрәсене илтмән, җавәнпа та тантәшсем вайяра юрлакан юрәсем мана түрех тытканлареҗ. Вөсенчен пәри, «Җамрәксен юрри» ялти, мана уйрәмах киләшрә, чуна пырса тиврә. Көвви те калама җук илемлә, сәвви те питә киләшүллә. Авторәсем Филипп Лукин композиторпа җемен Эләм сәвәҗ иккен. Көҗсех эпә хамән чаҗе таврәнтәм. Паллах, манпа пәрле «Җамрәксен юрри» те пычә. Әна эпә хамәр ентешсене юрласа патәм – вөсем те пурте юратса пәрахрәҗ, вөренчәҗ, вара эфир әна канмалли вәхәтсенче час-часах юрлаттәмәр, чәвашсен җакән пек хитре юрәсем пурришән хөпәртеттәмәр, хамәрән тәван ялсене, атте-аннене, тус-юлташсене асилеттәмәр.

Җартан таврәнсан манән парти еҗәнче еҗлемелле пулчә. 1952 җулта партин Нурәс районәнчи организацийән черетлә конференцине ирттерме вәхәт җитрә. Җавна май райком бюровә делегатсене Чәваш патшаләх юрәпа ташә ансамблән концертне кәтартмалла тәвас терә. Паләртнә вәхәтра ансамбль Нурәса пырса җитрә. Ансамбль ертүҗисем – Филипп Лукинпа Герман Лебедев композиторсем – райкома көчәҗ. Кунта вара эфир куҗа-куҗән паллашрәмәр, калаҗса лартәмәр. Ансамбль концертчә конференци делегатәсене калама җук киләшрә, чәрә хавхалану парнелерә. Җавна май ял җыннисем юрә-ташә әстисене чун-чөререн тав турәҗ, әнәҗу сунчәҗ.

Паллах, коллективән профессионалх шайә илемләх ертүҗин пултарулахәнчен те килнә өнтә. Филипп Миронович җамрәклах Федор Павловпа, Степан Максимовпа, Василий Воробьевпа пәрле еҗслесе вөсенчен вөреннә, кайран ятарлә вәтам пәлу илнә, унтан Мускаври П.И.Чайковский ячәллә консерваторин хорпа дирижер факультетәнчен вөренсе тухнә. Вәл ертсе пыракан юрәпа ташә ансамблә көҗсех җәршыври паллә коллективсен шутне кенә. Җакә 1950 җулхи юпа уйәхәнче Чәваш литературипе искусствин Мускаври уявне ирттернә чухне те туллин паләрәтә. 1952 җулта Ф.М.Лукин хәйән граждандла тата лирикәлла юррисен ярәмөшән СССР Патшаләх премине тивәҗсет. Самана сывләшә, вәхәт таппи, халәх шухаш-кәмәлә, җамрәксен таса туртәмәсем паләрсә тәраҗҗә җав җунатлә көвөсенче. Композиторән пултарулах каҗаләкә виҗесәр анлә: массәллә юрәсем, анлә патетикаллә, җекленүллә произведенисем, юрату лирики, романссем, инструментсем валли җырна камерлә көвөсем, театр музыка тата ытти те. Җав хушарах Филипп Миронович

чаваш композиторёсен пёрлешёвне ватёр сул хушши сумлән та чыслән ертсе пычѐ, музыка искусствине аталантарас, сѐнѐ кадрсем хатѐрлес, пултарулаха историпе паянхи кун сунталѐ сѐнче туптас тѐллевѐ ырма-канми ѐсле пурнаѐа кѐртсе пычѐ. Вѐрсѐ суламѐ витѐр тухнѐ А.Асламаса, Ф.Васильѐва, Ю.Илюхина, А.Токарева пултарулах сулѐ сѐнче пулашса пыни, самраќ ѐрури А.Васильѐва, Ю.Григорѐва, Н.Казакова тата ыттисѐне композиторсен ретне илни, Шупашкара Раѐсейри музыка центрѐсенчен пѐри туса хуни – ѐаксем пурте Филипп Лукин тѐрашулахѐнчен, вѐл Мусавпа, Чулхулапа, Ёпхўѐ, Хусанпа, Саратовпа, Дон сѐнчи Ростовпа тата ытти хуласемпе тачѐ сыханса ѐсленинчен, влаѐан вырѐнти органѐсемпе пѐрлѐхлѐ пулнинчен килчѐс. Опера театрѐ уѐални, ѐавна май чаваш музыкинче оперѐсем, балетсем, симфонисем, музыка комедийѐсем сурални те пурнаѐ ыйтѐвѐпѐх сыханнѐ. Композиторсен союзѐн сѐезчѐсем, пленумѐсем пултарулах ѐнчен пыѐаќ шайпа иртѐтчѐс, вѐсѐне Мусаври тата ытти хуласѐнчи ятла-сумла сѐнсем хутшѐнатчѐс. Ю.Корѐв, А.Иконников, А.Муха, И.Мартынов, Н.Жиганов, А.Нѐстеров, А.Артамонов, Б.Алексѐенко, А.Лупов, М.Яруллин тата ыттисем те чаваш ѐстисѐн сѐнѐ произведенийѐсѐне пахса тухса хак парас ѐсѐ хавхалануллѐн хутшѐнатчѐс, ыра канашсем парѐтчѐс. Аак ѐс-пуѐ СССР композиторсен союзѐн правлѐни членѐ, Раѐсей композиторѐсен союзѐн правлѐни секретарѐ Филипп Лукин хутшѐнамѐр пулман.

Ытти республикасенче, облаѐсенче литературѐпа искусство кунѐсѐне ирттерни те аѐмарах. 1972 сулхи су уйѐхѐнче, калапѐр, тѐванла Дагѐстанра чаваш культурин уѐвѐ пулчѐ. Филипп Мироновичѐн унта тахѐанхи тусѐсем пурѐнаѐсѐ: Ширвани Чалаѐв, Сейфулла Керимов, Мурад Кажлаѐв композиторсем. Тѐванла ытамсем, ѐша калаѐусем... Концертсенче Лукинѐн «Чѐчекленѐт Чаваш сѐршыѐвѐ», «Аутѐ ѐмѐт», «Сѐршыѐвѐм, савѐн», «Нуржан» тата ытти юррисем питѐ ѐнѐсла ѐнарѐрѐс. Дагѐстан композиторѐсен союзѐн правленийѐн председѐтелѐ СССР халѐх артисчѐ Мурад Кажлаѐв икѐ республика композиторѐсен ѐша тѐлпулаѐвѐнче ѐапла каларѐ: «Эпир, Филипп Миронович, сирѐн пултарулахарта авалхи чаваш халѐхѐн кѐввиѐсѐмми тѐп вырѐнта тѐнине, эсир паянхи Чаваш республикин сулмаклѐ утамѐсѐне чун-чѐрене кѐрсе юлакан асамла хѐлѐхсемпе сѐнланине чун-чѐрерѐн ырлатпѐр, сирѐнпе пѐрле савѐнатпѐр...» Аав кунсенчѐх тѐванла культурѐсен сыханѐвне сирѐплѐтѐсишѐн ырма-канми тѐрашнѐшѐн Филипп Лукина «Дагѐстан АССР искусствѐсен тава тивѐслѐ деятѐлѐ» хисѐплѐ ята пачѐс.

1974 султа Белоруссѐе, каярахпа Тутарстан тата Пушкартстан республикисѐне, Мусаѐа ѐакѐн пѐк пыѐаќ шайпа кѐйнисѐне те манма ѐук. Вѐсѐне хатѐрлѐсе ирттерѐс ѐсѐ Филипп Лукин кашнинчѐх пыѐаќ хастарлахпа хутшѐннѐ, унѐн ячѐ, унѐн ѐмахе яланах пыѐаќ пѐлтерѐшлѐ пулнѐ. Виѐѐ созыѐв хушши халѐх депутатѐчѐ пулни, сѐршыѐври композиторсен союзѐн тытамѐнче питѐ сумла вырѐнта тѐни, республикари хор тата музыка пѐрлешѐвѐсѐне йѐркелѐсе ертсе пыни, ѐста педаго пулни – ѐаксем пурте Ф.М.Лукин композитор-йѐркелўсѐ, художник-гражданин пулнине туллин сирѐплѐтѐсѐ. Сапайлах, ѐсченлѐх, хѐйѐнчен ыитни, малалла пахни – аќѐ мѐнле ыра ѐнсемпе уйрѐлса тѐнѐ чаваш юррин ѐсти. Хѐйѐн ѐштѐшѐсемпе, поѐтсемпе, юрѐсѐсемпе, пѐтѐм халѐхпа самана сѐнни пѐк, халѐх ывѐлѐ пѐк ѐслѐсе пычѐ Филипп Миронович.

Илья ПРОКОПЬЕВ,

ѐсле вѐрсѐа ветерѐнѐ